

FEMINISTISK TEOLOGI, KULTUR OCH EKUMENIK

Nummer 3/2021

Elsa

KRISTEN HEDERSKULTUR

Därför har många svårt att se församlingars förtryck

GODA GRÄNSER

Vad skapelseberättelsen lär oss om utmattning och gränssättande

EFTER VÅLDET

Kvinnor på väg att ta tillbaka makten över sina liv

TEMA Kontroll – från styrning till frihet

Innehåll

ELSA NR 3/2021

tema: **Kontroll – från styrning till frihet**

- 2 Kära läsare och SEK-medlem
- 3 Krönika
- 4 Goda gränser – vad skapelseberättelsen lär oss om utmattnings- och gränssättande
- 6 Kristen hederskultur
- 8 Maktmissbruk i kyrkan
- 9 På väg mot nytt liv
- 10 Det goda ledarskapet – en upptäckt, en möda och ett tjänande
- 12 Egenmakt – att styra sitt eget liv
- 14 #NunsToo – om sexuell och andlig manipulation i katolska kyrkan
- 16 Recension *I skuggan av Assange*
- 17 Recension *Och där var många andra kvinnor...*
- 18 Information från SEK
- 20 Världsböndagen

Tidningen har fått sitt namn efter Elsa Cedergren, född Bernadotte, initiativtagare till Kristna Kvinnors Samarbetskommitté, föregångaren till Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd. Hon var SEK:s första ordförande och avled 1996, 103 år gammal.

Vill du läsa mer om Elsa Cedergren kan du läsa artikeln på Svenskt kvinnobiografiskt lexikon! www.skbl.se/sv/artikel/ElsaCedergren

ELSA vill vara ett nav för feministisk teologi, kultur och ekumenik. ELSA är även SEK:s medlems-tidning.

Ansvarig utgivare:
Evelina Hermansson. För enskilda artiklar ansvarar respektive författare.

Redaktör:
Lina Mattebo,
lina.mattebo@svekumeniskakvinnor.se

Redaktionskommitté:
Madeleine Fredell, Linda Joelsson,
Hanna Stenström, Fredrika Uggla

Grafisk form: Jonaz Vaneryd/damano
Tryckeri: Trydells Tryckeri, Laholm.

Adressändring och prenumerationsärenden, kontakta info@svekumeniskakvinnor.se

ELSA nr 4/2021 utkommer i november.

Följ SEK på facebook.com/svekumeniskakvinnor

Omslagsillustration: DooHee/AdobeStock

Kära läsare och SEK-medlem

Foto: Zandra Erikshed

KONTROLL. Vilket otroligt mångbottnat ord!

Å ena sidan övervakning, manipulation, kontrollbehov. Att bli fråntagen sin frihet. Å andra sidan egenmakt, ledning, kraft. Vilan i att Gud har koll, och kraften i att jag har möjlighet att styra mitt liv.

Linjerna är extra tunna mellan gott och ont när det gäller kontroll, tycker jag. Även ett sunt och kärleksfullt ledarskap innebär ju makt över andra. Men på andra sidan gränsen finns maktmissbruk och manipulation, som har skadat många inom kyrkan. Det visar inte minst Madeleine Fredell i sin artikel om rörelsen #NunsToo, som lyfter fram övergrepp på ordenssystrar. Psykoterapeuten Helen Västberg, som har skrivit boken *Fräls oss ifrån ondo* tillsammans med pastorn Fredrik Lignell, menar att skillnaden uppenbaras i hur makten används: för det större sammanhanget eller för egna syften.

Moder Tyra Antonia – som har varit abbedissa i mer än 50 år – är inne på något liknande i sin text. Hon skriver om vad som karaktäriserar det goda, tjänande ledarskapet: "Ledarens uppgift liknar barnmorskans, att förlösa och frigöra det som redan finns." Till skillnad från en destruktiv ledare som gör att man förlorar sig själv.

Hur kan vi göra för att ge fler kvinnor egenmakt – möjlighet att styra sina egna liv och lyssna till sina känslor och behov? Psykoterapeuten och prästen Helena Enoksson skriver: "Att bryta tystnaden kring orättvisor och övergrepp är grundläggande på alla nivåer, inom oss och mellan oss." Eller med Jesus ord från Johannesevangeliet: "Om ni förblir i mitt ord är ni verkligen mina lärjungar. Ni skall lära känna sanningen, och sanningen skall göra er fria."

Vad väckte det här numret för tankar hos dig? Vad vill du läsa om i Elsa framöver? Hur kan Elsa bli ännu bättre?

Mejla mig gärna på lina.mattebo@svekumeniskakvinnor.se.

Lina Mattebo, Elsas redaktör

Att notera

» **Vill du skriva för Elsa?** Mejla ditt intresse till elsa@svekumeniskakvinnor.se. Vi ser fram emot att höra från dig!

» **Elsa till din församling.** Nu kan församlingar få Elsa genom att bli stödförsamling till SEK för 300 kronor per år! Mejla till info@svekumeniskakvinnor.se så skickar vi ett erbjudande.

» **SEK startar ny verksamhet!** Läs mer om uppstarten av Elsas cirklar och hur du kan engagera dig på sidan 19.

BLI MEDLEM – FÅ ELSA I BREVLÅDAN

Bli medlem i SEK så får du tidningen Elsa direkt hem i brevlådan! Läs mer och anmäl dig på www.svekumeniskakvinnor.se/bli-medlem

Välkommen till Olyckssystrarnas evidensbaserade förening

JAG ÄR PÅ EN PASTORSKONFERENS och det är lunchtid, så med mackor i högsta hugg letar jag och några kollegor oss ut i solen för att surra och umgås. Många av oss hamnar på en kyrkogård i närheten. I ögonvrån ser jag en olyckssyster flera meter bort som fipplar med sin väska. När mina kollegor och jag har avnjutit våra smörgåsar och börjar gå tillbaka kikar jag bort mot henne igen och tycker mig se att hon är ledsen.

Jag säger till de andra att fortsätta utan mig. När jag kommer fram till tjejen ser jag hur hon sitter med pump och kanyl och bara gråter. Jag säger: "Hej, jag såg dig där bortifrån och jag ser att du är ledsen. Vill du ha en kram?" Hon skulle ha kunnat fråga mig vem jag är, eller bett mig dra åt skogen. Men hon reser sig upp, går rätt in i min famn och låter mig gråtandes hålla om henne.

Den där tjejen hade kunnat vara jag innan Jesus hjälpte mig att stuva om i min ryggsäck jag har burit genom livet. Min ryggsäck som var fylld av övergrepp, droger, utsatthet, hepatit C, epilepsi, psykisk ohälsa – ja, listan kan göras lång på vad den har innehållit. Jag brukar säga att från mitt håll gav denna ryggsäck mig ett livslångt medlemskap i Olyckssystrarnas evidensbaserade förening.

Är du också med i den? Jag kan säga att allas medlemskap ser helt olika ut, vi råkar alla ut för och tampas med helt olika saker genom livet, så bli inte förblindad av att just jag gled in via ett liv i beroende. Vi är många kvinnor som är medlemmar och det ger oss en kärlek och ödmjukhet inför varandra.

Olyckssystrarnas evidensbaserade föreningsmedlemskort innebär att vi ger kärlek och empati när någon annan behöver det. Att lyfta kvinnor är det bästa jag vet. Det är mitt kall. Min passion. Att få boosta kvinnor med Jesus, drogfrihet och kärlek. Haha, där lät jag som en beskrivning på ett kinderägg: tre saker i ett.

Jag har alltid sagt att Jesus lagade mina sprickor med guld, så det som förut var mina svagheter är idag mina

styrkor. När jag möter en kvinna som mår dåligt och vill lämna sitt liv i utsatthet kan jag säga att jag vet hur du mår och jag vet att det här går. Men vi ska heller aldrig backa från att sträcka ut en hand för att vi inte har upplevt det den andra går igenom och därför tänker att vi inte räcker till.

När jag kom till det kristna behandlingshemmet som blev min början på ett nytt och drogfritt liv var jag väldigt osäker och oskön. Jag mådde piss helt enkelt, för jag hade ingen aning om vem jag egentligen var. I personalstyrkan

fanns en kvinnlig före detta missbrukare. Någon tyckte att jag skulle prata med just henne eftersom hon visste hur jag mådde. Men vi flöt inte med varandra, vi krockade i personligheterna. Och jag hade inte alls lust att prata om det gamla bara för att, jag ville ha något nytt.

Så istället fäste jag min blick på Ann-Britt, en 60-årig pastorsänka med fotriktiga skor som spelade dragspel. Det var hon som fick mitt förtroende och hon gav mig så mycket kärlek. Jag följde efter henne som en liten ankunge en hel sommar.

I Olyckssystrarnas evidensbaserade förening får alla vi som har varit med om tuffa saker bli medlemmar. Här finns vi som kan känna igen oss i varandras kamp och få hopp av att se att förändring är möjlig. Här finns vi som på helt olika sätt har fått sår genom livet, som kan ge varandra kärlek och visa på ett annat, nytt liv. Ingen av oss har stenhjärtan, när någon annan behöver kärlek och empati delar vi med oss. I vår förening är inte det viktigaste var vi kommer ifrån utan mer om vart vi är på väg. Tillsammans. •

NINA ERIKSSON är en nykter och drogfri kvinna som trasslar genom livet. Hon jobbar inom LP-verksamheten där hennes fokus och ansvarsområden är barn, kvinnor och ungdomar.

Goda gränser

Vad skapelseberättelsen lär oss om utmattning och gränssättande

“Utmattad? Jag? Omöjligt.” Prästen Susanna Venetvaara blev sjukskriven för utmattning och insåg att hennes gränser lösts upp. I skapelseberättelsen hittar hon teologiska skäl att vara mån om sina goda gränser.

DET ÄR EN ENKEL UPPGIFT. Mat för en person. Men efter några minuter i den stora mataffären tränger sig allting på. Det skarpa ljuset gör ont i ögonen. Ljudet från en skrålande upptempolåt tillsammans med skrammel från matvagnarnas hjul mot stengolvet och barnskrik spränger i öronen. Huden fuktas sig, andningen blir högre, tanken tappar formen. Det går inte fästa blicken på något, allt verkar rörligt.

Något i mig håller på att gå sönder. Det sista skyddet mellan mig och tillvaron flagnar, faller isär. Vad gör jag egentligen här?

Några dagar senare sitter jag framför en läkare som pratar om utmattningssyndrom. Utmattad? Jag? Omöjligt. Om jag bara får sova lite ska jag nog kunna bita ihop lite till. Det är många som behöver min tid och min hjälp: patienter, barn, kollegor, vänner, familj, kören, församlingen.

Med en sjukskrivning på fickan går jag hem och anar att något håller på att rämna. Jag duschar inte på en vecka. Det ska gå månader innan jag är tillbaka på arbetet igen.

Gud skapar gräns

De personliga berättelserna om utmattning varierar, men tycks ha något gemensamt. De beskriver hur en människas gränser satts i rörelse tills de inte bara flyttats utan rent av lösts upp. Med det förändras innebörden av ansvar, värde och självbild.

Finns det en teologisk grund som håller för att ära sig själv med goda gränser, och som kan bidra till hållbarhet som människa och som kristen? En människa som återhämtar sig från en utmattning börjar på ett sätt om från

början med sig själv, och så gör vi också nu. Vi går till den första berättelsen om människan och hennes tillvaro. Vi går till skapelseberättelsen.

Innan Gud skapade världen låg den öde och tom. Där var *to'hu* och *bo'hu*. *To'hu* och *bo'hu* är hebreiska, med betydelsen formlöshet, tomhet, förvirring och utan verklighet. Det kan läsas som att där ingen form eller ordning är, där är inte heller mening eller innebörd. I den nyutgivna *Barnens bästa bibel* (Votum förlag, 2020) skrivs det rätt och slätt ut som "huller om buller".

Men så griper Gud in. Gud talar. Det är med ordet som Gud skapar, och då skapar Gud ljus, vilket ju verkar vara det enda rimliga att göra för att kunna se vad som döljer sig i det huller-om-bullriga kaoset. Och när Gud fått se, urskiljer Gud ljus från mörker. Gud lägger till rätta vad som ska vara sitt eget i förhållande till något annat eget. Gud skapar gräns!

Att bli öde och tom

Gud skapar gräns mellan ljus och mörker, mellan himmel och jord, mellan hav och land, dag och natt, mellan arbetsdagen och vilodagen. Så är också varje människa skapad. Till Guds avbild, men med gräns mellan sig själv och Gud, mellan sig själv och andra människor.

På ett sätt speglas det i vår samtid – individualismen är normativ i vår samhällskultur – men vi sjabblar med den där gränsen. Parallellt med individualismen har vi skapat en tillvaro där förmågan till flexibilitet och stresstålighet blivit denna tids dygder. Det är egentligen en omskrivning av samtidens stora paradox; en försakelse av sig själv. Och det har sitt pris.

Näbarhet blir sårbarhet. Den tänjda flexibiliteten är att vara utan gräns. Med det uppstår åter ett tomt kaos, en tillvaro som inte går att navigera i. Så kan en utmattningserfarenhet vara att uppleva sig isärplockad och likasom trasig, med inneboende glapp. I utmattningen tar vi kaosets form och blir öde och tomma. I oss *to'hu* och *bo'hu*.

*"Om du har för mycket att göra,
då är allt du gör
nog inte Guds vilja
att just DU ska göra."*

Kvinna och kristen riskfaktorer

Stressrelaterad ohälsa drabbar framför allt människor i kontaktyrken, vilket innebär att kvinnor drabbas i högre utsträckning än män. Dessutom kan den kristna kontexten vara en riskfaktor eftersom dess arbetsmiljö utmanas av snällhetskultur och konflikträdsla. Här kan gränsdragning vara en svår konst eftersom det inte bara påverkar en själv utan i olika grad också en församling.

Dessutom kan vi med en skev bild av Jesu godhet intala oss att vi gör rätt som tiger och lider och hårbärgerar allt det där som egentligen skaver och stör. Vem har inte hört berättas om den truliga Marta, när hon egentligen uttrycker att det är skev ansvarsfördelning vid matbordet. Men vi glömmar också att Jesu godhet även bar spår av vrede över det som var orätt.

Gränserna mellan oss är Gud

Någon har sagt att om du har för mycket att göra, då är allt du gör inte Guds vilja. Det kan vara något av det mest provocerande att höra för den vars dagar är till brädden full av nödvändigheter som inte kan prioriteras sinsemellan. Men om du har för mycket att göra, då är allt du gör nog inte Guds vilja att just DU ska göra.

Skapelseberättelsen ger att tillvaron vilar på en ordning där allt skapat bär sitt eget namn. Där är ljuset, och mörkret, plikten och vilan. Där är havsdjuren för sig och örten för sig. Där är du och där är jag.

Det främsta skälet att bevara de gränser Gud skänkt oss är att också gränsen mellan oss är skapad av Gud. Och det som är skapat av Gud äger Guds närvaro. Gränserna mellan oss är Gud. Vi behöver lämna så mycket utrymme mellan oss att Gud ryms där. *Det är så vi hör ihop.*

Hållpunkter för goda gränser

Skapelseberättelsen ger oss några hållpunkter för att återta, skapa och bevara goda gränser.

ÖVERLÅTELSE: I begynnelsen skapade Gud himmel och jord (1 Mos 1:1). Därför är den första hållpunkten att överlåta tillvaron i Guds händer. Det kan innebära att erkänna det kaos som råder och att lägga det i Guds händer. Det flyttar det yttersta ansvaret från en själv till Gud, och häri finns en överlåtelse som definierar ansvar.

Leta upp en överlåtelsebön och be. Låt dagen få börja och sluta med överlåtelsen.

DEN LYSSNANDE BÖNEN: Gud skapar genom att tala (1 Mos 1:2). Skapelsesteologi lär oss att skapelsen inte är en historisk händelse, men sker i det pågående. Så är Gud inte en tyst Gud utan vill oss något.

Ge Gud talutrymme. Skapa en återkommande plats och tid för det personliga samtalet med Gud. Lyssna efter vad Gud vill säga.

KOMPASS: I Guds ljus kan vi urskilja konturerna av oss själva (1 Mos 1:3). Till vår hjälp har vi utrustats med en inre kompass – våra känslor – som hjälper oss definiera våra gränser. I en ökad stressbelastning kan vi ignorera våra känslor eftersom de ställer sig i vägen för vad vi uppfattar att vi måste uträtta och ansvara för. Men de är en spegling av vilka vi egentligen är och uttrycker våra behov likväl som våra gränser.

Lär känna känslolivet och bejaka det signalsystem som glädje, sorg och ilska utgör. Det är de goda gränserna.

DEN GODA VILAN: Tiden är det första som Gud heliggör och vilan är därför inlagd i tillvarons grundordning (1 Mos 31). Utmattnings är en följd av att vilan uteblivit varför upplevelsen av stress blivit konstant. Med den återkommande vilan skapar vi utrymme för att bekräfta tillvarons och vår egen inneboende godhet och skönhet just för att dessa är skapade av Gud.

Varje människa har sina egna viloläger och det kan i sig vara en utmaning att hitta vad som passar en själv. Hur de än ser ut ger de oss möjlighet att tillsammans med Gud få luta sig tillbaka och utbrista: *Se, det var to'hu och bo'hu, men nu är det mycket gott!* •

SUSANNA VENETVAARA är präst i Svenska kyrkan och jobbar i Götene pastorat. Hon skriver andlig poesi – en del av hennes texter har blivit tonsatta – och har en bakgrund som sjuksköterska specialiserad på hjärtsvikt.

Kristen hederskultur

Därför har många svårt att se församlingars förtryck

Utan mord, ingen hederskultur. Så sammanfattar teologen Erik Lundström den vanligaste invändningen mot att använda begreppet "kristen hederskultur", som han formulerat i en uppmärksam studie. Han möter samtidigt många människor som är tacksamma över att äntligen kunna adressera det kyrkliga förtrycket.

"JAG VILL BARA KLARGÖRA att om jag skulle få veta att du bodde sambo eller hade sex utanför äktenskapet, då skulle du inte vara kvar på vår scen."

Benjamin fick tidigt veta spelreglerna av församlingens musikansvariga när han började spela i lovsångsteamet. Hans medverkan i musikarbetet var uttryckligt villkorat med sexuell renhet – ett tydligt exempel på den renhetskultur som återfinns inom det jag kallar kristen hederskultur.

I masteruppsatsen *Kristen hederskultur: En studie om hedersrelaterad ecklesiologi i pentekostal-karismatisk kontext* undersöker jag förtryck i församlingsmiljöer med hjälp av hederskulturbegreppet. Materialet består av intervjuer med personer som har växt upp i en pentekostal-karismatisk miljö – som Benjamin – samt av predikningar, litteratur och inlägg i sociala medier.

Krav att leva heligt liv

I hederskulturer är det vanligt att man är bevakad och kontrollerad. I min studie handlar det om en klåfingrig social kontroll i församlingen. Precis som inom traditionell hederskultur kan individens agerande påverka hela familjens anseende. Det handlar om att "sköta sig" för att inte sätta käppar i hjulet för exempelvis föräldrarnas avancemang i församlingen eller för att själv få delta i lovsångsteamet. Därför blir föräldrarnas uppfostran av barnen i min studie strängare.

I kyrkosynen finns tydliga renhetsideal som tar sin utgångspunkt i en bokstavsläsning av Bibelns bud. De bidrar starkt till hederskulturen inom kyrkan. Betonningen på vikten av ett heligt liv återkommer i såväl predikningar som i informanternas berättelser. Denna helighet, som jag kallar för fromhetsheder och som utgår från att helga Gud med hela sitt liv, utgör själva grunden till varför man kan tala om en kristen hederskultur.

Kravet och förväntan på den unga att leva ett heligt liv – i alla dess former – kan ses som ett av de största incitamenten för hederskultur. Betonningen av den enskilda individens personliga frälsning gör att både undervisning och praktik ställer den unga inför stora livsval. Vikten av helighet komplicerar och begränsar också de ungas liv. Pastorer, ledare och föräldrar gör exempelvis sitt yttersta för att påverka ungas sexualitet, inte sällan med förevändningen att det sker av omsorg. Den som trotsar normen riskerar att bli öppet ifrågasatt och korrigerad – och riskerar också att uppfattas som "oren", vilket kan innebära att man blir utfrusen.

Ett ämne som berör

Under hösten 2020 skrev jag en debattartikel i tidningen Dagen utifrån min studie, där jag uppmanade till att tala om den kristna hederskulturen i frikyrkan. Det är tydligt att ämnet berör och engagerar. Efter min debattartikel har över 30 ytterligare artiklar skrivits i ämnet och tusentals personer har laddat ned uppsatsen.

I det som blev debatten om debatten, har framför allt två saker lyfts som problem: att tala om "frikyrkan" i singular bestämd form, samt frånvaron av hedersmord. Det är tydligt att det för många personer krävs blodsoffer i ett sammanhang för att det ska kvala

"Pastorer, ledare och föräldrar gör sitt yttersta för att påverka ungas sexualitet, inte sällan med förevändningen att det sker av omsorg."

in under hederskulturbegreppet. Utan mord, ingen hederskultur.

Ett exempel på det är reaktionerna på en intervju om hedersförtryck i TV4:s *Nyhetsmorgon* med journalisten Elaf Ali. Programledaren Jenny Strömstedt säger vid ett tillfälle: "Sedan ska vi säga att det finns ju den här typen av normer också inom delar av frikyrkan, och så vidare, alltså det handlar inte bara om andra kulturer." Elaf Ali svarar att det är viktigt att komma ihåg att hedersförtrycken finns i olika varianter: offren kan se ut på olika sätt.

Kritiken mot Strömstedt lät inte vänta på sig. Det hon sagt om frikyrkorna var den dagen det sjätte mest omtalade på Twitter i Sverige. Kritik med främlingsfientlig underton blandades med kritiken från företrädare i frikyrkosfären, som menade att Strömstedts uttalande relativiserade hedersmord. "Det vore välkommet om *Nyhetsmorgon* kunde ge någon form av empiriskt underlag där det framkommer att direkta uppmaningar till eller förekomsten av mord för att försvara familjens/klanens heder är utbrett inom frikyrkorna. Annars vore det passande om man backade från sitt uttalande – inte minst för att man i så fall relativiserar mord på utsatta tjejer och killar", skrev Jacob Rudenstrand, biträdande generalsekreterare för Svenska Evangeliska Alliansen, i ett Facebookinlägg.

Egna hedersförtrycket förnekas

Men stämmer invändningen "Utan mord, ingen hederskultur"? Hedersforskaren Siv-Britt Björktomt undersöker hedersförtryck utifrån begreppet "kontinuum". Begreppet hjälper oss att se att även mindre, vardagliga händelser och föreställningar kan skapa ett förtryck för den enskilda personen. I det hedersrelaterade förtryckets kontinuum finns allt från den välfungerande familjen, till den mer kontrollerande som kan leda till ond bråd död.

Att se förtryck som ett kontinuum innebär en förståelse av att det inte finns några tydliga gränser mellan olika former av förtryck. Idén handlar om att påvisa hur förtryckande strukturer och handlingar kan flyta in i varandra och samverka. En sådan faktor kan exempelvis teologin också vara. I de pentekostal-karismatiska

sammanhangen jag studerat är sådant som numera bedöms som förtryck i övriga samhället – exempelvis krav på kyskheter, förbud mot utlevd homosexualitet och påbudna patriarkala strukturer och könsroller – fortfarande hushållsteologi och normalpraktik. Inte konstigt då att församlingsföreträdare slår bakut när hederskulturbegreppet läggs som lackmuspapper på församlingspraktiken.

Det är tydligt att delar av den frikyrkliga självbilden utmanas av idén om att se förtryck som ett kontinuum. I en teologi utan gränsar där tanken om innanför och utanför, ren och oren, är central, är det inte så konstigt att idén om kontinuum blir komplicerad. Genom kravet på mord förnekas det egna hedersförtrycket. Istället förläggs problemet hos *Den Andre*, för att låna Edward Saids idévärld om orientalism.

Fördjupat samtal om teologin

I sitt svar på min debattartikel i *Dagen* frågar sig pingstpastor Niklas Piensoho, föreståndare i Sveriges största pingstförsamling, Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, om den egna rörelsens tal om Gud, sexualitet och mission leder till att människor blir kuvade och om rörelsens undervisning i sexualitetsfrågor riskerar att tas som intäkt för att utestänga människor. Han skriver att han välkomnar det samtal som min uppsats initierat – samtidigt som han konstaterar att det inte finns någon hederskultur i frikyrkan.

I bästa fall ger kontinuumtanken ett tillfälle till ett fördjupat samtal om *vad* i teologin som kan bli förtryckande för en person som växer upp i ett sådant kyrkosammanhang. Trots det höga tonläget i kritiken finns nu hederskulturbegreppet att använda för att adressera det förtryck som många upplevt och alltjämt upplever inom kyrkans värld. Beska droppar inte minst mot förtrycket i frikyrkan. •

ERIK LUNDSTRÖM är diakon i Svenska kyrkan, verksam i Hedvig Eleonora församling i Stockholm. Han är teolog med inriktning mot kyrkovetenskap och har en bakgrund som socionom och journalist. Foto: Magnus Aronson.

Maktmissbruk i kyrkan

Helen Västberg är psykoterapeut och aktuell med boken *Fräls oss från ondo: om makt och maktmissbruk*.

Den kristna kyrkan är inte på något sätt förskonad från maktmissbruk. Snällhetsideal och påståenden om Guds tilltal har skapat rörelseutrymme för den som vill ta kontroll och manipulera. Så vad är botemedlet?

SOLEN FLÖDAR BAKOM PERSIENNERNA när jag möter psykoterapeuten Helen Västberg i ett videosamtal för att prata om en högst allvarlig sak: maktmissbruk i kyrkan. Hon har tillsammans med pastorn Fredrik Lignell nyss skrivit boken *Fräls oss från ondo: om makt och maktmissbruk*. Som psykoterapeut träffar Helen regelbundet personer som har utsatts för maktmissbruk och tar även hand om situationer när det har skett maktmissbruk i församlingar.

Skiljer sig maktmissbruk åt i kyrkliga miljöer jämfört med andra platser?

– När det gäller härskartekniker och det förminskande hantverket i maktmissbruket är det ingen skillnad mellan kyrkan och andra platser. Det som skiljer sig åt är att vi i många kyrkliga miljöer plockar in Gud i det hela. Att åberopa Guds kallelse i olika frågor ger då ett övertag som kan vara svårt att säga emot.

Kan vem som helst bli en maktmänniska?

– Ja. Tyvärr. Om man tittar på berättelsen om David i Bibeln tycker jag att han är ett bra exempel. Mona Sahlin beskrev för en tid sedan hur makten lätt berusar en och gör en fartblind. Maktmissbruk och narcissism går hand i hand och idag har vi också sociala medier som tenderar att utveckla narcissistiska drag hos många av oss.

När en kollega installerades som pastor reagerade jag starkt över valet av bibelord som lästes: "Var de andras tjänare." Ett sådant ideal i en församling där det finns maktmissbruk i styrelsen eller i kyrkorådet kan bli förödande... Är makt i sig underskattat? Kan det kristna ödmjukhetsidealet göra att vi inte sätter stopp för maktmissbruk och tar den makt vi behöver ta?

– Här berör du något viktigt. Vi har ett snällhetsideal i kyrkan som på många sätt är gott, men vi behöver vara medvetna om att gränssättning inte är att utöva makt. Det kan lika gärna handla om att skydda en kultur från maktmissbruk. Sanning

och frihet hör ihop. Maktmissbruk och rädsla hör ihop. När en kultur börjar präglas av rädsla och undvikande beteenden, då har det börjat hända något som har med osund makt att göra. Men maktmissbruk kan också utövas på ett "mjukt" sätt, genom emotionell utpressning till exempel.

Kan makt vara något bra?

– Ja, absolut! En distinktion mellan makt och maktmissbruk kan vara att se hur den används. God makt använder makten för det större sammanhanget medan maktmissbruk snarare handlar om en persons egna syften.

"Gränssättning är inte att utöva makt. Det kan skydda en kultur från maktmissbruk."

Ni är ganska tydliga mot slutet av boken att det kanske inte är självklart att en maktmänniska ska återfå platsen i maktposition. Kan man "rehabileras" från maktmissbruk?

– Kan man rehabiliteras från något missbruk? För den som lever med ett missbruk är det ofta nödvändigt att avstå från det man missbrukar för att kunna fungera. En person som missbrukar alkohol kan ju avstå från alkohol och på så vis vara fungerande genom att lära sig att leva med sitt missbruk. Maktmissbruk är svårare att avstå helt ifrån eftersom makt i princip ingår i alla mellanmänniskliga relationer, men att avstå från maktpositioner är i princip nödvändigt. Om man överhuvudtaget ska komma åt sitt missbruk så är dessutom det första kriteriet att förstå att man har ett missbruk. Svårigheten för en narcissist är att det ligger i sakens natur att man inte tillstår att man har ett problem. De har en sån djup skam i sig att de lägger över den på andra.

Vem tycker du ska läsa boken?

– Alla! Får man säga det? Kanske att mycket unga personer som ännu inte har så mycket erfarenhet kan ha lite svårt att förstå, men annars tror jag att den behöver läsas av många. •

JENNY KARLSSON är prästvigd för Svenska kyrkan och verksam i Danderyds församling. Hon har ett intresse för frågor om teologi och kultur och skriver också på en avhandling om feministisk teologi och synd.

På det skyddade boendet Skogsbo får kvinnor utsatta för mäns våld stöd att söka sig ett nytt liv som de själva har makt över.

På väg mot ett nytt liv

På Frälsningsarméns skyddade boende Skogsbo får kvinnor som har blivit utsatta för mäns våld en fristad. De får hjälp att bryta sig ur ett liv som någon annan har tagit kontroll över – och skapa ett nytt liv som de själva har makt över.

PÅ SKOGSBO BOR kvinnor, ibland tillsammans med sina barn, som har lämnat en man som har utsatt dem för våld: fysiskt, psykiskt, ekonomiskt eller sexuellt våld. När Karin Holmberg, biträddande verksamhetschef på Skogsbo, berättar om det stora i att få följa kvinnor i processen att söka ett nytt liv som de själva har makt över lyser hennes ansikte:

– Här får kvinnorna stödsamtal som ofta startar med frågan "Var börjar vi i röran?". De får stöd att se vad som faktiskt har hänt. Se att hon har levt i en verklighet där det onormala, våldet, har blivit normalt. Se att hon kan bryta sig ur denna förvridna verklighet.

I Karin Holmbergs berättelse om Skogsbo möts kvinnojourströrelsens förhållningssätt – kvinnor stöder kvinnor på vägen bort från våld genom systerskap och solidaritet – och Frälsningsarméns förhållningssätt: att utan åtskillnad möta människors behov i Jesu namn.

På Skogsbo lever, för en tid på väg mot ett nytt liv, kvinnor med olika bakgrund. En del har levt i sammanhang präglad av förtryck i hederns namn. Några är svenska eller har levt i Sverige länge, och har brutit upp från en relation där en man har utövat våld. Några har kommit till Sverige genom människohandel.

– Det kvinnorna har gemensamt är erfarenhet av att leva under mäns kontroll, utövad med våld. Någon har tagit

makt över deras liv, inskränkt deras liv. De delar också att de steg för steg söker ett nytt liv som de själva har makt över, säger Karin Holmberg.

Barnen får stöd genom egna samtal med barnkurator, gemensamma aktiviteter, att få bo i en barnvänlig miljö och genom att de får se mamma vara glad igen. De får också hjälp med plats i en ny förskola eller skola.

Vägen till ett nytt liv är inte enkel för kvinnorna. Det innebär ofta ny bostad, kanske i en ny stad, nytt jobb samt bygga upp nya sociala nätverk. Detta kan bli en livskris med mycket smärta och vrede över det orättvisa: att förlora så mycket, att betala ett så högt pris.

– Ofta får kvinnor och barn betala priset med stora livsförändringar, inte mannen som har utövat våldet. Det är fortfarande svårt för kvinnor att få upprättelse rent juridiskt. De har utsatts för brott i sitt hem, utan vittnen. Det är därför svårt att få förövarna fällda i domstol, säger Karin Holmberg.

Kvinnor som varit i människohandel är särskilt utsatta. De behöver tid att tänka över om de ska medverka i en rättsprocess och om de kan återvända hem. Några återvänder, och kan få stöd av FN:s återvändarprogram. Andra söker asyl. En del får stanna i Sverige. Det kan bli bra också för dem som inte får stanna, men det blir det inte för alla.

Livet och arbetet på Skogsbo handlar inte bara om det svåra. Karin Holmberg och hennes kollegor skapar också på Skogsbo en plats präglad av gemenskap, värme och glädje. Kvinnorna som bor där skapar ofta gemenskap med varandra, som ibland blir bestående vänskap, något personalen aktivt uppmuntrar.

– I vardagen på Skogsbo är det viktigt att göra saker tillsammans: utflykter, matlagning, fikastunder, aktiviteter med barnen. Att göra vanliga saker tillsammans, skratta och må bra på en plats för systerskap och kvinnosolidaritet. Det är viktigt för de här kvinnorna som håller på att skapa ett nytt liv som de själva har makt över. •

FAKTA Skogsbo

- Ett skyddat boende för utsatta kvinnor och barn som drivs av Frälsningsarmén.
- Det finns plats för 13–15 kvinnor och upp till 20 barn. Vanligen bor runt 10 kvinnor samt barn där samtidigt.
- Tre platser är öronmärkt för kvinnor som har varit offer för människohandel.
- De anställda är socionomer eller har liknande utbildningar. Dessutom finns boendestödjare och stödpersoner av olika slag, även timanställda.

HANNA STENSTRÖM är teologie doktor i Nya testamentets exegetik och högskolelektor vid Teologiska högskolan i Stockholm. Hon ingår även i Elsas redaktionskommitté.

det goda ledarskapet

– en upptäckt, en möda och ett tjänande

Hur är en god ledare? Enligt Benedictus Regel ska klostrets föreståndare både leda och tjäna. Här är och:et det viktiga, skriver Moder Tyra Antonia, som varit abbedissa i mer än 50 år. Den som leder utan att tjäna blir en förtryckare. Den som tjänar utan att våga leda blir en vindflöjel. Först när båda delarna finns blir ledaren en "talang-scout" som kan upptäcka dolda gåvor.

TIDIGT VAR JAG MEDVETEN om en önskan att leva i kyrkans tjänst. Jag ville arbeta i kyrkan, men tänkte inte på någon speciell uppgift. Det var själva tjänsten som var viktig. Jag såg den som allomfattande, utan arbetstider. Man var alltid i tjänst.

Efter några års civilt arbete i Malmö fick jag kännedom om att det fanns en kommunitet där. Redan vid första besöket visste jag. Här var det ju! Ingen särskild uppgift. Ingenting – men ändå allt. Hur kunde detta ha undgått mig?

Kyrkofadern Augustinus skriver: "Ingen kan älska eller söka något som han är fullständigt obekant med." Han hänvisar till Jesu svar på lärjungarnas fråga om hur de ska veta vägen: "Vägen dit jag går, den känner ni." Augustinus kommenterar: "De visste inte att de visste." Det gällde min egen väg.

Se Gud i andra

Jag blev novis 1960. Gemenskapen hade grundats 1957. Jag kom alltså i början av dess bana. Grundaren Magda Wollter (moder Magdalena) var försiktig och ville börja diskret. I våra samtal var hon ändå tydlig med vad som var avsikten.

Jag läste böcker av den amerikanske munken Thomas Merton. Av honom lärde jag mig att svårigheter att leva tillsammans har en mening. Man blir beredd att se Gud – i andra, i händelser och omständigheter, i allt. Klosterlivet skulle öppna och frigöra i stället för att stänga in. Det var en glädje att läsa hans träffsäkra formuleringar av det som jag redan hade anat, men själv inte kunnat formulera. Jag "visste" redan, utan att veta om det.

Mertons självbiografi har titeln *Kallad till tystnad*. Till tystnad, inte den som man "går in i" eller "kommer ut ur" som under en reträtt, utan en enkel och allomfattande tystnad. Girighetens tystnad, tystnad på egots önsningar om uppmärksamhet och förståelse. Tystnad som leder till frihet. Så enkelt. Hela jagets tystnad inför den som är större. Sista avsnittet i hans biografi bär rubriken "Frihetens sötma". Strålände.

Ledaren liknar barnmorskan

Något liknande gällde komunitetens väg till Benedictus regel. Redan när vi läste regelns prolog förundrades vi: "Hör, ta i frihet emot, vem du än är, du kan, du får, vem du än är." Plötsligt såg vi ett hus framför oss. Vi stod utanför porten. Vi såg att huset redan var möblerat. Vi upptäckte det vi redan "visste", utan att ha haft en aning om att det redan fanns.

När vi senare upptogs i katolska kyrkans fulla gemenskap gjorde vi en liknande upptäckt. Vi upptäckte att vi redan var katoliker, utan att ha vetat om det. Vi kom hem. Samma mönster gäller för att leda andra. Ledarens uppgift liknar barnmorskans, att förlösa och frigöra det som redan finns.

I Benedictus regel (RB) fanns redan vad vi sökte. I RB upptäckte vi det hela, det totala. Regeln inneslöt hela livet, även små ting. Därför ska "klostrets alla kärl och tillhörigheter betraktas som heliga altarkärl". RB är heltäckande, omslutande – som dräkten. RB säger att det är abbotens uppgift att se till att dräkterna är tillräckligt "anpassade för dem som bär dem". Dräkten är inte trång, inte en nätt liten klädnad att vara instängd i, utan generös, något att bo och växa i.

"Ledarens uppgift liknar barnmorskans, att förlösa och frigöra det som redan finns."

Allting är gemensamt

Även klostret är en stor värld. Det handlar inte om byggnadens storlek, utan om vidden i kallelsen. Regeln är stor, för att de som följer den ska växa ut, upp, vidgas, kunna omfamna. Problemet är om människan inte vill växa.

Gemenskapen är i sin helhet ett vittnesbörd om Gud. Klostret är en liten kyrka i Kyrkan. Regeln återspeglar den katolska kyrkans sociallära. Ingen privategendom! Alla ska få vad de behöver, den ena mer, den andre mindre. Allting är gemensamt och tillhör därmed alla. Ingen förfogar ens över sin egen kropp. Allt ställs till allas tjänst. Arbetet är gemensamt och anonymt. Ändå finns plats för alla.

I stället för att se på tidigare rang och position i samhället är det tiden för inträdet i klostret som avgör. Den som kommer på förmiddagen är helt naturligt äldre än den som kommer på eftermiddagen.

Befriad till jämlikhet

Abboten får inte ha anseende till personen. Alla har samma värdighet. Regeln skrevs på 500-talet och var redan då en protest mot makt och pengar. I klostret blir människan befriad till jämlikhet, men vägen dit stavas ödmjukhet.

Abboten ska ta hänsyn till varje individ, lyssna på alla och ha respekt för var och en. Alla bär ansvaret och Guds vilja blir uppenbar på olika sätt, genom omständigheterna, genom systrarnas beslut och enhet i olika frågor. Alla visar varandra förtroende och därmed ges frihet för varje klostermedlem att bli sig själv. Med Thomas Mertons uttryck: "Var och en tar emot frihetens utsäde för att bli den som Gud har avsett."

Det enda som hindrar är högmodet. Om en hantverkare i klostret är högmodig över sin skicklighet eftersom den är klostret till nytta, ska han fråntas uppgiften. Ödmjukhet är viktigare än konstnärlig skicklighet. Ödmjukhet är viktigare än att vara klostret till "nytta".

Någon som "förlöser"

De som träder in i ett monastiskt kloster vet egentligen allt redan från början. Men det är ofta dolt för dem själva. En syster har en svårighet, söker upp abbedissan och inleder samtalet: "Det värsta är att..." Abbedissan säger: "Är det det som är det värsta?" Systemen och abbedissan skrattar båda. Problemet är löst. Abbedissan vet fortfarande inte vad bekymret gällde. Vardagens problem reduceras till rätt storlek – eller försvinner.

De som inträder vet redan vad det handlar om: ett liv i Kristi efterföljelse. "Om någon vill gå i mina spår måste han förneka sig själv och ta sitt kors och följa mig", säger Jesus. De vet, men det tar tid, ofta lång tid, att förlösa insikten. Och det behövs någon som "förlöser".

Lyssna som en upptäcktsresande

I Benedictus Regel beskrivs abbotens uppgift så: "att leda själar och tjäna mångas temperament". Att leda och att tjäna. Det viktiga är och:et. Konjunktionen förklarar det som inte får skiljas åt. Den som leder utan att tjäna blir en förtryckare. Han har ju kvar sin makt. Den som tjänar utan att våga leda blir en vindflöjel. Andra krafter tar över.

Att tjäna är bland annat att lyssna utan fördomar, utan att tro sig veta i förväg, även om man har känt den andre länge. Att lyssna som en upptäcktsresande. Det kan gälla att vrida huvudet någon grad till höger eller vänster, och se det som tidigare var dolt.

Det är fascinerande att tillsammans upptäcka verkligheten. När den som leder har lyssnat och den som lyssnar vågar lyssna händer något. Kanske efter lång tid. Ögonen öppnas. "Var det det du menade?"

Leda är en börda

Uppgiften att leda och förmana andra kan bara utövas "underifrån", som en tjänst, inte från en position över. Det gäller allra mest den som har det "översta" ansvaret. Det är en börda. Benedictus kallar det en "svår och mödosam uppgift". De underordnade måste kunna lita på att hon inte flyr. Att hon är beredd att bära systrarnas svagheter.

Hon måste ge systrarna tid. Kärleken visar sig inte främst i ord, utan i beredskapen att lida. Först då kan hon också förvänta sig något av systrarna. *Ett vuxet medarbetarskap.* Då blir hon också "talang-scout" och kan upptäcka de dolda gåvor som finns där under ytan. Att leda är en förnyad upptäckt. Det hon visste utan att veta, var långt större än hon kunde ana. Och det är ändå bara början. •

MODER TYRA ANTONIA OSB är abbedissa emerita. Hon ledde komuniteten vid Mariavalls kloster i Skåne i mer än 50 år.

EGENMAKT – att styra sitt eget liv

Varför känns det ibland som att vi ohjälpligt kör fast i samma hjulspår? Som att jag inte kan styra mitt eget liv? Trauman, orättvisor och frånvaro av rättigheter påverkar möjligheterna att lyssna till våra känslor och behov. Psykoterapeuten Helena Enoksson går på djupet kring vad egenmakt är – och hur den kan växa.

"JAG KAN INTE. Det är för svårt. Det går inte." Ångesten blir för stor och går inte att hejda. Hon måste skada sig för att den ska släppa. Ibland lyckas hon lugna sig, ofta inte. Det svåra är inte alls över, trots att det var länge sedan det hände. Grundantagandet att det måste vara något fel på henne eftersom det var hon som blev utsatt för övergreppen är väl integrerat och svårt att skilja ut.

Hon kunde lika gärna åka till månen eller bosätta sig på Mars – att stå på sin egen sida är som att försöka vara på en annan planet. Den enda egenmakt hon kan föreställa sig är att stänga av sina känslor, skada sig eller begå självmord. Allt handlar om att undvika; inte känna efter, inte ta plats, inte göra fel, inte ha några egna behov. Egenmakt – vad är det för henne? I vilken mån kan hon styra sitt liv?

Kvinnor som kämpar med maktlöshet inför sin ångest, som i det här påhittade fallet, träffar jag alltför ofta i mitt arbete som psykoterapeut. Vad är då egenmakt? Hur blir den till?

Egenmakt handlar om lyssnande

Vi vet att när ett barn blir tillräckligt väl bemött i sina grundläggande behov av kärlek i form av närhet, mat, vila, värme och trygghet utvecklas hos barnet en upplevelse av att vara Någon i en värld med Andra. Barnet kommer att uppleva att det kan ha tillit till sig själv och andra och att världen går att påverka, ja till och med skapa.

När vårdnadshavarna kan bemöta barnet *good-enough* bygger barnet – trots motgångar och missförstånd – upp en självkänsla, en egenmakt. Vid bristande respons och omsorg, våld och övergrepp trasas däremot självkänslan

och egenmakten sönder. Själva livslänken, den att vara någon i en värld med andra, bryts. Det blir då meningslöst – och till och med farligt – att lyssna till sina egna känslor och behov eller ta hänsyn till andras, eftersom samverkan i grund och botten inte är möjlig.

Egenmakt är en kreativitet, en dialog med sig själv och andra grundad i tillit. Det har mer med lyssnande än med kontroll att göra. Också den kontroll som är av godo, till exempel förmågan till impuls kontroll, kommer ur ett tillräckligt gott lyssnande till det egna känslolivet. De känslor och tankar vi känner och tänker kan vi ta hand om, styra och använda oss av. De känslor som av någon anledning är förbjudna av förtryckande introjekt (icke-lyssnande inre auktoriteter), kommer tvärtom att styra oss i sin frånvaro eftersom de inte når fram till hjärnbarken där de kan förstås och bli meningsfulla. Känslorna blir då antingen osynliga och oanvändbara eller löper amok bortom vår förmåga att kontrollera.

Ett omedvetet känslomässigt liv

Egenmakten har förstås många aspekter. Existentialismen skulle hävda att vi, oavsett omständigheter, måste styra våra liv genom de val vi gör och att en vuxen människa aldrig kan komma undan ansvaret för sitt liv. Inte för att vi skulle kunna styra allt som händer eller drabbar oss, men att vi i det givna alltid måste välja.

Egenmakt har också sociala, ekonomiska och politiska aspekter. För att en människa ska ha makt över sitt eget liv måste samhället garantera henne vissa mänskliga rättigheter, som till exempel rätt till utbildning, arbete och att själv få välja sin partner. Men även om vi skulle vara på det klara med att vi både bör och får styra våra egna liv är det, som sagt, inte alltid så lätt.

Psykoanalytisk teori vidgade förståelsen för det gåtfulla i människans liv, utan att därigenom ta bort vårt ansvar, genom att räkna med att alla människor har ett omedvetet känslomässigt liv. Det omedvetna har en tendens att styra oss och våra liv på ett sätt som vi inte får grepp om. Alla

”Egenmakt är en **KREATIVITET**, en **DIALOG** med sig själv och andra grundad i **TILLIT**.

Det har mer med **LYSSNANDE** än med kontroll att göra.”

som har försökt göra förändringar i sitt livsmönster vet hur svårt det kan vara att till exempel gå ner i vikt, välja en annan sorts partner eller sluta undvika konflikter. Ibland upplever vi att vi helt enkelt inte kan och att vi till synes ohjälpligt kör fast i samma hjulspår.

Kreativitet för att komma vidare

Under pandemikrisen har jag flera gånger i olika tidsskrifter och sammanhang snubblat över talesättet ”When life gives you lemons, make lemonade”. Det är ett uttryck för egenmakt och kreativitet som går att använda när motgångarna i livet är lite lagom stora. Om motgångarna däremot är alltför svåra som vid trauma, blir talesättet närmast cyniskt. Talesättet är, oaktat detta, ett uttryck för *resiliens*, förmågan att återhämta sig. Resiliens är ett begrepp som täcker in alltifrån ekosystem till människor och pandemier. I psykologisk mening handlar det om konsten att utgå från situationen och använda sin kreativitet för att komma vidare.

Trauma innebär en skada på denna förmåga till återhämtning, en oförmåga att bearbeta, integrera och ta vara på det som sker oss som något användbart i våra fortsatta liv. Om vi blir utsatta för trauma i tidig ålder kan det till och med hindra vår kreativa kapacitet från att utvecklas. Då innebär traumat inte ”bara” att vi inte längre känner igen oss (vilket sker när vi drabbas i senare år eller i vuxen ålder) utan att vi faktiskt inte vet av något annat sätt att existera på.

Viktigt att bearbeta trauman

En del av oss, förmodligen alla i någon mån, utvecklar på grund av trauman olika sidor: en kapabel sida som har bestämt sig för att överleva, och andra sidor som inte har varit möjliga att ta med på resan vidare i livet. De ”förbjudna” sidorna fortsätter att triggas av vissa situationer, känslor eller tankar och gör att vi utan att kunna styra över det och trots att vi gör allt för att låta bli, upprepar negativa mönster.

I samband med traumatiska erfarenheter såsom bristande omsorg, fysiskt och psykiskt våld, sexuella övergrepp och mobbing, men också vid katastrofer och förluster av närstående, kommer vårt inre jag att förknippas med negativa omdömen utifrån traumat. Det kan till exempel vara ”Jag är värdelös”, ”Jag är smutsig/förstörd”, ”Jag kan inte skydda mig”, ”Jag kan inte lita på någon”.

Om vi inte får möjlighet att bearbeta traumat, kommer den negativa självbilden att bli styrande. När ett trauma triggas av en känsla, tanke eller händelse som påminner om den traumatiska situationen kastas vi tillbaka till ett traumatiskt ”då”, och förlorar vår nuvarande kapacitet att hantera läget. Traumat upprepas på nytt i den inre världen och ibland också i den yttre. För att kunna läka krävs därför en förhållandevis trygg situation, att någon kan motsäga den inre bilden, ”vara där”, se vad som händer och ha förmåga att ta oss tillbaka till här och nu. Det är den förmågan som traumatiserade behöver utveckla och överta.

Könsmaksordningen hämmar egenmakten

Det är inte ”bara” trauma, direkta kränkningar som psykiskt och fysiskt våld och sexuella övergrepp som hämmar egenmakten. Könsmaksordningen med sina inbyggda orättvisor som drabbar kvinnor och flickor innebär att de utestängs både från sina egna möjligheter och världens, och därmed berövas egenmakt. Att bryta tystnaden kring orättvisor och övergrepp är därför grundläggande på alla nivåer, inom oss och mellan oss. Hoppet? Ju friare kvinnor blir att höra sig själva och varandra, desto mer egenmäktiga kommer vi att bli. •

HELENA ENOKSSON är präst, psykoterapeut och lärare och handledare i psykoterapi. Hon arbetar nu som lärare i pastoralteologi på SKUI, Svenska kyrkans utbildningsinstitut, i Uppsala.

#NunsToo

Om sexuell och andlig manipulation
i katolska kyrkan

Rörelsen #NunsToo lyfter fram sexuella övergrepp på ordenssystrar – men också maktövergrepp, ekonomiska övergrepp och samvetsövergrepp, som är betydligt svårare att påtala och förändra. Vad i katolska kyrkans interna kultur och maktstruktur möjliggör dessa övergrepp? Och vad är vägen till en helad kyrka?

MÅNGA KATOLIKER HAR en tendens att utropa personer till helgon så snart de har kommit i jorden – vilket inte vittnar om någon djupare människokänedom. Somliga har mer lik i garderoben än vi kanske vill tro. När den kände kanadensiske katoliken Jean Vanier – grundare av bland annat komuniteten "L'Arche" och rörelsen "Tro och ljus" – avled 2019 dröjde det inte länge förrän han fick helgonstatus bland både katoliker och protestanter.

Ingen har ifrågasatt att han gjorde ett banbrytande arbete för att inkludera personer med intellektuell funktionsnedsättning i såväl kyrka som samhälle. Men i början av 2020 offentliggjorde L'Arche en intern rapport som visar att Vanier under många år förgripit sig sexuellt på utsatta kvinnor – inte på dem med funktionsnedsättning, men på medarbetare i beroendeställning.

Avgrund av övergrepp

En tid innan påven Benedikt XVI avgick 2013 hade han upplöst en kvinnlig ordensgemenskap sedan det uppdagats att systrar utsatts för sexuella övergrepp. En av våldtäktsmännen var Pater Thomas Philippe, dominikan och grundare av den manliga delen av ordensgemenskapen

"Den helige Johannes brödraskap". Thomas Philippe hade dessutom bland annat fungerat som andlig rådgivare till Jean Vanier.

Om det här vore enstaka fall skulle vi kunna påtala det och sedan gå vidare. Dessvärre är det långt ifrån så. Vi står inför en avgrund av övergrepp och manipulation. Det är såklart inte unikt för katolska kyrkan utan förekommer i både civila och andra kyrkliga sammanhang, inte minst i "fria församlingar" som saknar tydliga strukturer, men i den här texten fokuserar jag på katolska kyrkan.

Redan för trettio år sedan började pedofilskandalerna uppdagas i katolska kyrkan i USA. Sedan dess har knappast något katolskt stift i världen gått helt fritt från dessa övergrepp. Men det har också uppmärksammats i samhället i stort, i skolor, idrottsrörelser och på andra håll där vuxna och barn möts.

Andlig manipulation

Under minst fem år har en granskning av övergrepp och manipulation i ett bredare perspektiv ägt rum i katolska kyrkan. Fokus har förskjutits från enbart pedofili till övergrepp på utsatta vuxna, och på andlig manipulation.

Ibland har den yttersta ledningen, påven och kurian i Rom, liksom många andra kyrkliga ledare varit drivande, men oftast är det medier, enskilda organisationer och stiftelser som bedrivit forskning och lyft fram ett helt spektrum av skandaler.

Merparten av de "andliga" övergreppen på myndiga personer går inte att påtala i en civil domstol eftersom det

”Att förtiga de strukturella maktövergrepp som pågår i kyrkan – i alla kyrkor och samfund – är att kväva den heliga Anden.”

inte finns någon lagstiftning om ”samvetsövergrepp”. Det går att lyfta fram i kyrkliga rättsinstanser, men problemet är att dessa är del av själva systemet som i sin tur är genomsyrat av en patriarkal kultur.

Utplåning av jaget

Doris Wagner, gift Reisinger, är förmodligen den person som tydligast berättat om de övergrepp hon utsattes för som ordenssystrar, och senare, som teolog, satt in dem i ett större sammanhang. Hon gick in i ”The Spiritual Family the Work”, en ordensgemenskap som grundats 1938, när hon var nitton år. Under en del av sin utbildningsperiod i Rom blev hon sexuellt utnyttjad av en präst som arbetade i Troskongregationen, det departement som bland annat handhar sexuella övergrepp.

Kardinal Schönborn i Wien har i ett tv-program haft en dialog med henne och bett om förlåtelse från kyrkans sida. Det har också gjorts en film av den tysk/franska tv-kanalen Arte om Doris Wagner och andra kvinnor som råkat ut för liknande övergrepp (2017).

Doris Reisinger har i detalj redogjort för varför det tog tid för henne att agera mot sin ordensgemenskap och sina överordnade. Hon hade helhjärtat gått in i en spiritualitet som hyllade osjälviskhet och en utplåning av jaget och jagets egenvilja. När övergreppen skedde kunde hon inte längre säga ”jag vill inte” lika lite som hon kunde säga ”jag vill”. Hon hade drabbats av ”frozen fright”, ofrivillig frysreaktion. Det tog lång tid innan hon kunde återge vad som skett och ställa sin ordensgemenskap och prästen till svars för handlingarna.

Kyrkans dubbelmoral chockerande

Det säger sig självt att kyrkan står inför en avgrund av illdåd av det här slaget och om enbart en minoritet vågar tala om övergreppen blir det svårt att få en förändring till stånd och att lagföra förövarna. Än värre är det för systrar i framför allt Västafrika där många bokstavligen kastats ut på gatan när de blivit gravida efter våldtäkter som begåtts av såväl präster som biskopar. Kyrkans dubbelmoral är i många fall chockerande brutal när systemen fått en abort betald och ofta mot sin vilja tvingats till det. En hel del ordenssystrar har slutat som prostituerade. Detta redovisas bland annat i den tysk-franska tv-kanalen Artes dokumentär från 2017.

Att katolska kyrkan lider av en intern kultur och maktstruktur som både kan stödja individen och få

henne att blomstra som person, och utnyttja och till och med förgripa sig på henne är något som vi måste komma till rätta med. Och det kommer att ta tid.

Rörelsen #NunsToo fokuserar på ordenssystrar och det handlar inte bara om sexuella oegentligheter, våldtäkter och grova övergrepp. Det som är betydligt svårare att påtala och förändra är det som vi benämner som maktövergrepp, ekonomiska övergrepp och samvetsövergrepp. Många systrar har också enbart ”internutbildningar” bakom sig, som exempelvis sjuksköterskor. Så länge de är kvar i sin ordensgemenskap fungerar det bra. Om de däremot önskar lämna, i låt säga 40-årsåldern, står de inte sällan utan en statligt godkänd examen och har svårt att klara sig ekonomiskt.

En helad kyrka

Att tränas och växa i andlig mognad är enda vägen till en helad kyrka. Varje vuxen kvinna och man måste bli medveten om att tron är något personligt och något jag själv formulerar, i gemenskap med andra men utan tvång och utan att bli nedtystad. Vi kan dela vår tro med andra, men vi kan inte påtvinga någon ett speciellt trosinnehåll.

Tron ska göra varje människa helt fri, helt myndig, vuxen. Om jag inte känner mig fri måste jag våga påtala vad det är som hindrar min frihet.

I det här sammanhanget är det viktigt att lyfta fram ordenslöftenas grundläggande mening. Lydnad är inte att säga ja och amen till en överordnad eller till en grupp. Det är att lyssna på vad en fri skaparande talar till mig, och veta att Anden myndigförklarar mig. Kyskhet är att våga leva med mig själv, som den jag är, och inte som någon annan är eller vill att jag ska vara. Fattigdom är inte att leva utblottad och därmed vara beroende av andra utan att återigen våga vara den jag är i all enkelhet.

Att förtiga de strukturella maktövergrepp som pågår i kyrkan – i alla kyrkor och samfund – är att kväva den heliga Anden. Påven Franciskus uppmanar oss att tala med *parrhesia*, frimodighet och öppenhet. Då och först då kan vi växa som trons människor. •

MADELEINE FREDELE OP är dominikan-syster och teolog. Hon ingår även i ELSA:s redaktionskommitté.

Brännande vittnesmål om övergrepp och näthat

I skuggan av Assange – mitt vittnesmål

av Anna Ardin (Bazar förlag 2021)

ATT LÄSA *I skuggan av Assange – mitt vittnesmål* är som att tända ljuset i ett mörklagt rum. Alla känner till berättelsen, men hittills har den varit kroppslös, anonym. Jag minns att jag då, när det begav sig, tyckte att det hela var en så märklig historia. Hur kunde Wikileaks-grundaren Julian Assange på så kort besök i Sverige ha hunnit med att sexuellt ofreda två kvinnor? Och kom det inte lite väl lägligt för dem som ville tysta hans arbete för öppenhet och avslöjande av maktmissbruk? Jag var lite brydd och skeptisk minns jag.

Nu när Anna Ardin kliver fram blir berättelsen plötsligt så nära och enkel att förstå. Jag skulle också ha kunnat känna mig smickrad av att en världskändis på kort Sverigebesök visat mig intresse, och tänkt att – ja, varför inte? Jag inser att jag träffade Ardin i Almedalen bara några veckor innan händelsen med Assange. Vi kände inte varandra men möttes genom överlappande nätverk. Att Julian Assange skulle bo i hennes lägenhet under sin korta Sverigevistelse framstår nu helt naturligt – en självklarhet i den ideella värld vi båda kommer från, med behov att spara pengar och vilja att bjuda in engagemanget i sitt personliga liv. Att det sedan leder till något slags intimitet, som till en början är ömsesidig men som övergår i ett övergrepp, framstår heller inte som främmande. Ardin beskriver skickligt sexualitetens gråzoner där gränserna mellan fri vilja och tvång är flytande.

Eftersom de sexuella övergreppen nu är preskriberade och det aldrig kommer bli någon rättegång skriver Ardin sin bok i en vilja att ändå få berätta sin version. Hon ger en detaljerad redogörelse för vad som hände den här sommaren för drygt tio år sedan. Hon är medveten om att hon kan minnas fel, men med stöd från dagboksanteckningar, samtal med andra, tidningsartiklar och förhörprotokoll försöker hon komma så nära som möjligt. Det är naket och ärligt, hon försöker inte försköna sitt eget agerande, och hon utmålar inte heller Julian Assange som något monster.

Boken visar på människors komplexitet och påminner om vikten av respekt och lyhördhet i sexualitet och

intimitet – något som det patriarkala samhället och populärkulturen inte har lärt män att odla.

Boken ställer mig också öga mot öga med näthatets fula tryne och tvingar mig förstå konsekvenserna av offentliga drev. Det korta mötet med Julian Assange kastar onekligen långa skuggor över Anna Ardins liv. Hon behöver lämna sitt hem och leva med personskydd.

Även välkända feminister kritiserar henne för att undergräva trovärdigheten kring "verkliga övergrepp". Tidigare vänner och bekanta håller sig undan för att inte "smittas" av det hat som drabbat henne. Hon gråter och får ångestattacker. Det

tar flera år att komma ut på andra sidan, att bli av med den parastämpel som satts på henne, att själv läka och bygga upp ett nytt liv. Hennes bok och vittnesmål känns brännande aktuell nu när många vittnar om hur tonläget i sociala medier har lämnat all rim och reson. Vad driver människor att hata så besinningslöst?

Idag är Anna Ardin diakon inom Ekumeniakyrkan med stort engagemang för det hon kallar "politisk och profetisk diakoni". Det är lätt att i boken få intrycket att Ardin är en pionjär vad gäller att koppla ihop kyrka och samhällspolitiska frågor. Att denna tradition har djupa rötter hade kunnat framföras tydligare i en bok som kommer läsas av många utanför kyrkorna. Men det är en detalj i sammanhanget. Ardins bok är ett brännande vittnesmål om vad det är att vara människa, en uppmuntran till alla som kämpar och ett synliggörande av patriarkala tanke-mönster som inte bara män behöver göra upp med. •

"Boken påminner om vikten av respekt och lyhördhet i sexualitet och intimitet – något män inte fått lära sig odla."

KRISTINA HELLQVIST är samhällsvetare med fokus på internationella freds- och rättvisefrågor. Hon arbetar på Kristna Fredsrörelsen och bor i Upplands Väsby där hon är aktiv i sin församling i Svenska kyrkan.

Ögonöppnare kring kvinnors frihet

Och där var många andra kvinnor... En bortglömd frihetsrörelse
av Syster Sofie Hamring O.P. (Artos & Norma Bokförlag 2020)

SYSTER SOFIE BJUDER IN oss "på en cykeltur och till en associationsväv", kors och tvärs i tiden. I dagligt liv är hon dominikansyster vid kommuniteten i Röglesbäck. Då och då tar hon en paus från det vardagliga ansvaret för att skriva. Det är bra. Denna gång blev det en bok om kvinnor. Den sveper över långa perioder i historien och i kyrkans historia, och visar att kvinnors frihet har böljat fram och tillbaka i alla tider.

Den krokryggiga kvinnan, så som evangelisten Lukas berättar om henne, blir både start och avslut i boken. Däremellan ger Syster Sofie röst åt cirka 160 kvinnor, från 200-talet fram till nutid.

En del kända och andra för mig helt okända. Här finns abbedissor, drottningar, författare, martyrer och många fler. Syster Sofies stora inspiratör och källa är den franska historikern Régine Pernoud. Hon har djuplodat i Pernouds bok *Kvinnan på katedralernas tid* (finns på franska och engelska), men har också gjort ett gediget eget grävande i andra källor.

Det är stora svep genom historien när Syster Sofie ger sig i kast med att upprätta kvinnor och kvinnors verk genom tusentals år. Ibland känner jag behov av fördjupning, men det skulle i så fall bli på bekostnad av de många kvinnorna. Den som vill har en rejäl litteraturlista att botanisera i.

Syster Sofies ärende är att visa att kristendomen inte är misogyn och att misogynin i vårt samhälle har betydligt mer komplexa orsaker. Detta driver hon genom boken, men visar också på viktig analys av hur universitetens framväxt, tillsammans med reformationen, reducerade kvinnors möjlighet att få bildning och kunskap via klostergemenskaperna. Vid klostren var det inte examen och positioner som var målet, utan visheten (latinets *sapientia* som betyder "att smaka"). Vid universiteten blev bildningen mer och mer männens privilegium och målet var att bringa samstämmighet i allt vetande, därav namnet *universitas*.

Med reformationen konfiskerades kloster framför allt i norra Europa och *intellectus*, smakandet och det kon-

templativa skådandet förlorade sina viktiga växtplatser. För att kvinnor skulle kunna komma in på banan igen krävdes det att de skulle tävla med mannen på mannens villkor, med ett prestationsinriktat *ratio*. Syster Sofie förklarar skillnaden mellan begreppen med beskrivningen av en katedral. Dess minsta beståndsdelar av glas, träslag och mått är *ratios* uppgift. Man kan också ställa sig mitt i katedralen och "ta in den". Då är det *intellectus* som tas i bruk. Kvinnor uteslöts från universitetens fakulteter och i reformationens början skulle kvinnor bära hem och familj. Två exempel på de orsaker som gjorde att kvinnors möjligheter till bildning inskränktes.

Syster Sofie är lite väl angelägen om att låta kristendomen och klostergemenskaperna få lysa, men det är det värt med tanke på den kunskap hon förmedlar. Hon gör kanske lite väl stora penseldrag i historien, men bara så kan vidden av kvinnors frihet och ofrihet få tydlighet och mångfald. Hon avslutar med orden: "Det är min förhoppning att den här boken ska bidra till en mer nyanserad bild av historien." Det har hon lyckats med, och framför allt ger hennes bok inspiration till att läsa mer och reflektera över det faktum att kvinnors frihet har böljat fram och tillbaka.

Ofta är det lätt att tänka "Det var värre förr och det är bättre nu". Så ser det inte ut och det är viktigt, så som Syster Sofie gör, att knyta utvecklingen till historiska skeenden. Det som i viss historieskrivning bidrog till människors framsteg och frihet, var inte alltid synonymt med kvinnors frihet och frigörelse. För mig blev det en viktig ögonöppnare! •

EVA BRUNNE är biskop emerita, som tidigare varit biskop i Stockholms stift under tio år.

Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd

Postadress: SEK, Ekumeniska Centret,
Box 14038, 167 14 Bromma

E-post: info@svekumeniskakvinnor.se
Hemsida: www.svekumeniskakvinnor.se

Vill du bli medlem? Info och anmälan:
www.svekumeniskakvinnor.se/bli-medlem

SEK:s styrelse 2021–2022

Ordförande: Evelina Hermansson

Vice ordförande: Elin Jönsson

Annika Delemark

Azeb Witsell

Cecilia Ralfe Stelander

Gunilla Bäckström

Inger Jonasson, VBD

Maria Lundberg

Maria Schönning

Ersättare: Birgitta Sedin

Medlemsorganisationer i Sveriges**Ekumeniska Kvinnoråd (2021):**

EQ Kvinna (*tidigare Kristen och Kvinna*)

Forum för prästvigda kvinnor i Sv. kyrkan

Kvinnor för Mission

Kvinnor i Svenska kyrkan

Lokala ekumeniska kvinnoråd eller nätverk finns på följande platser:

Göteborg, Malmö, Stockholm,

Södertälje, Uppsala.

Stödorganisationer:

Caritas Sverige

Equmeniakyrkan

Frälsningsarmén

KFUM Sverige

Svenska Alliansmissionen

Vännernas Samfund i Sverige, Kväkarna

SEK samarbetar med:

Minsta Myntets Gemenskap (Fellowship of the Least Coin, FLC)

Nätverket Magnificat (fd NEKK)

Sveriges kristna råd, SKR

Teologiska Högskolan i Stockholm, THS

SEK är medlem i:

Ecumenical Forum of European Christian Women, EFECW

Operation 1325

Studieförbundet Bilda

Sveriges Kvinnolobby

Världsböndagen (World Day of Prayer)

Guds makt & kontroll

I missionsbefallningen säger Jesus: "Åt mig har getts all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar: döp dem i Faderns och Sonens och den heliga Andens namn och lär dem att hålla alla de bud som jag har gett er. Och jag är med er alla dagar till tidens slut."

På vilka sätt har då Gud makt och kontroll över sin värld?

I Bibeln kan vi läsa om hur Gud har makt över att skapa liv (1 Mos 1:1), makt över naturens element (Mark 4:39–41), Jesus har makt över sjukdom (Matt 4:23), Jesus gavs makten över demoner (Mark 6:7), Gud har makten över döden genom att Jesus dog och uppstod för våra synders skull på ett kors (Joh 3:16 och Upp 21:4), Gud ger oss kraft att bli hans barn när vi tror på namnet Jesus (Joh 1:12). När vi överlämnar oss till Jesus får vi dessutom makt att motstå frestelser (Jak 4:7). Och för att kunna leva ett sant och kristet liv behöver vi Jesu kraft för att kunna leva på ett sätt som behagar Gud (Fil 4:13).

Guds makt och kontroll yttrar sig ofta inte som vi är vana att se makt och kontroll utföras i denna värld. Ofta bär Guds makt och kontroll med sig karaktärsdrag vi känner igen i Andens frukt: kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trofasthet, ödmjukhet och självbehärskning (Gal 5:22–23).

Guds makt och kontroll innebär att allt ligger i hans hand. "Därför skall alla världar och varelser, allt som har varit, är och skall komma, en dag bekänna det: Jesus är Herre!" (Sv. ps. 38 v. 5).

Låt oss be: Kom nu, helig Ande, som en låga, som en vårvind in i SEK. Kom nu helig Ande, fyll våra hjärtan med din kraft. Kom nu helig Ande, gör oss vaksamma, gör oss lyhörda. Kom nu helig Ande, fyll våra hjärtan med din kraft. I Jesu namn. Amen.

Evelina Hermansson, ordförande för SEK

Följ SEK på Youtube

Nu finns Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd som kanal på Youtube, där vi kan samla våra webinarier och andra online-event.

Sök efter "Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd" på Youtube och klicka på prenumerera-knappen. (När vi har tillräckligt många följare kan vi skapa en kort och minnesvärd webbadress – tills dess får man söka på namnet på Youtube.)

Som alla youtubers säger: *Like, comment and subscribe!*

Rapport: Fördjupningsdag om våld i nära relationer

Våldet i nära relationer pågår ständigt, och drabbar främst kvinnor och barn. Den 6 maj genomfördes en temadag kring våld i nära relationer, ansvar – synd – teologi. Över 150 deltagare kunde ta del av det teologiska seminariet via Zoom. Anordnare för dagen var Equmeniakyrkan, Enskilda högskolan Stockholm, Svenska kyrkan och Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd.

Under dagen gavs teologiska tankar och aspekter på våldet i Bibeln och på behovet av att bredda synen på synd och skuld kring våld i nära relationer. Sofia Camnerin, Anne Sörman, Hanna Stenström, Esther Kazen och Erik Gyll talade kring de olika aspekterna som vi har att tampas med innan vi kan komma vidare i frågor kring våld i nära relationer, makt och kristen livsåskådning.

Samtalet hade sin grund i att Gud inte är våldsam och inte vill våld! Teologin har en viktig del i hur vi ska och kan bemöta den som utsatts för våld i någon form, det vill säga inte bara det fysiska våldet utan även det mer osynliga psykiska, sociala, ekonomiska och sexuella våldet. Dessutom behöver våra uppmärksamhet och tankar om förlåtelsen få vidareutvecklas.

Som Equmeniakyrkans samordnare för frågorna kring våld i nära relationer ser jag ett behov av att fortsätta arbetet inom församlingarna på olika sätt och inom olika grupper. Det finns många som tvingas bevittna våld i nära relationer, framför allt barn som lever i hotfulla och oroliga situationer. Det finns kvinnor som kontrolleras i familjer med hjälp av våld i form av psykiskt våld, ekonomiskt våld, sexuellt våld, socialt våld med mera. Människor med de erfarenheterna finns även inom kyrkans väggar.

Dessutom har ett flertal församlingar sökt stöd för arbete kring hederskulturer. Det finns ett stort behov av stöd för alla parter i frågor kring hederskultur. Många ideella ledare har via sina språkcaféer och andra grupper för asylsökande och nyanlända fått ta emot berättelser från kvinnor och barn som lever i hederskulturer. Efter ett flertal år vågar man berätta hur man har det hemma till trygga och förtroendeingivande personer. Nu får vi dessa berättelser!

Sofia Rosén, handläggare våld i nära relationer, Equmeniakyrkan

Önskar du
kontakta
styrelsen?

Skicka då ett mejl i första hand, till:
info@svekumeniskakvinnor.se

eller skicka ett brev till:
Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd
Box 14038
167 14 Bromma

*Det går för närvarande inte
att kontakta SEK på telefon.*

Var med och starta upp Elsas cirklar

SEK vill skapa nya mötesplatser för kristna kvinnor i Sverige för inspiration, ömsesidigt lärande och bön över samfundsgränserna.

Vi söker nu cirkelledare som vill vara med och starta upp initiativet Elsas läsecirklar, Elsas skaparcirklar, och varför inte Elsas filmklubb?

Vi ses på Sigtunastiftelsen helgen 9–10 oktober för ett utbildningsdygn tillsammans med Studieförbundet Bilda, där vi tillsammans formar upplägget. Anmäl ditt intresse att vara med i cirkelledarpoolen och delta på utbildningsdygnet med e-post till elin.jonsson@svekumeniskakvinnor.se, senast 1 oktober. Berätta gärna vilken typ av cirkel du är intresserad av att leda (ämne, digital eller fysisk, hur ofta) och vem du är (samfund/församling, bostadsort). Begränsat antal platser.

Mer information om Elsas cirklar finns på SEK:s hemsida www.svekumeniskakvinnor.se

POSTTIDNING B

RETUR TILL:

Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd
Ekumeniska Centret
Box 14038, 167 14 Bromma

Sarah Suri vid sin examen som auktoriserad revisor.

”Utan Världsböndagsstipendiet hade jag inte kunnat betala för min utbildning”

DEN PAKISTANSKA STUDENTEN Sarah Suri är en av många kvinnor som har kunnat utbilda sig tack vare ett stipendium från Världsböndagen. Sedan 1958 har cirka 3 500 unga kristna kvinnor i Afrika, Asien, Mellanöstern och Latinamerika fått en yrkesutbildning tack vare böndagskollekterna. Här kommer en hälsning från henne.

” Jag heter Sarah Suri och har studerat ACCA (Association of Chartered Certified Accountant – UK). Jag har nu avslutat mina studier. Kursplanen omfattade områden som beskattning, revision, affärsstudier, yrkesfrågor, ekonomisk förvaltning, ekonomisk rapportering och ledningsredovisning. ACCA har hjälpt mig att behärska de tekniska och ledande färdigheter som krävs för att bli en auktoriserad revisor. Denna kvalifikation är utformad för att ge ett brett spektrum av kompetenser och färdigheter. Den speciella kunskap som jag tycker är viktig är ekonomisk redovisning och revision. Varje organisation och företag måste

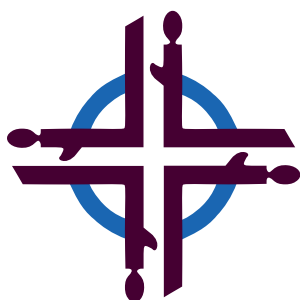
ha en stark kunskap om ekonomisk redovisning för att lyckas. ACCA-kvalifikationer baseras på internationella redovisnings- och revisionsstandarder. Dessa standarder accepteras i ett stort antal länder.

Det finns en växande efterfrågan på revisorer, särskilt ACCA-revisorer. De har konkurrenskraftiga löner i alla branscher och möjligheterna till tillväxt är stora. Alla mina år av studier var mycket tuffa. Under en tid tänkte jag att jag skulle sluta eftersom jag inte orkade fortsätta längre. Men mina föräldrar, lärare och vänner bad för mig och trodde mer på mig än jag trodde på mig själv. Gud gav mig styrkan att slutföra. Jag är glad att Gud hjälpte mig och jag vill tacka varje person som uppmuntrade och bad för mig.

Jag är väldigt tacksam för Världsböndagsstipendiet! Utan det hade jag inte kunnat betala för min utbildning.

Tack!

/Sarah Suri **”**

VÄRLDSBÖNDAGEN – WORLD DAY OF PRAYER

Firas första fredagen i mars varje år med gudstjänster kring ett gemensamt tema – i Sverige på cirka 150 platser.

Kollekten som samlas in går till stipendier för unga kvinnors yrkesutbildning i utvecklingsländer samt projekt.

Administreras av böndagskommittén inom Sveriges Ekumeniska Kvinnoråd, i nära samarbete med den internationella World Day of Prayer (www.worlddayofprayer.net).

Läs mer på www.svekumeniskakvinnor.se/varldsbondagen